

MONARQUIA I CATALANISME A RIPOLL, AL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX

AGUSTÍ DALMAU I FONT

INICIS DEL CATALANISME, LA RENAIXENÇA A RIPOLL

Les reivindicacions catalanistes enfront del govern central, s'iniciaren en especial a partir de la dècada dels 80 del segle passat a través de la Renaixença, moviment cultural que, d'entre altres objectius, pretenia recuperar l'ús literari de la llengua catalana i també reviscolar un seguit de manifestacions i costums autòctons. Els efectes de la Renaixença, tal i com veurem després en el cas de Ripoll, es feren evidents en especial en els àmbits de la política i de la cultura.

Les inquietuds polítiques a Catalunya s'iniciaren amb la Unió Catalanista, que l'any 1892 celebrà un congrés a Manresa, d'on sorgiren les anomenades Bases de Manresa, que suposaren el primer projecte de Constitució per a Catalunya. Aquestes idees no arribaren a Ripoll fins el 1899, per mitjà de la Lliga Catalanista de Ripoll y sa Comarca, partit que tenia com a finalitat: «reunir tots los elements de la vila y districte comarcal, que desitjin la prosperitat de Catalunya, d'acort ab los principis establerts en las *Bases de la Assamblea de Manresa de 1892*¹.

Una altra de les entitats polítiques a Ripoll de finals del s. XIX fou el Jovent Catalanista, que es preocupà de difondre la llengua catalana. El 1895 organitzà una sessió literària familiar en la qual es llegí, entre d'altres textos, l'*Oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau. També es convocà un certamen literari en el qual els treballs havien de ser escrits en català i que era dotat amb diversos premis, d'entre els que destaco, pel seu caràcter en certa manera contradictori, el guardó que s'atorgà al millor escrit sobre «Morgades restaurador del Monestir», guardó que consistia en l'obra de Miguel de Cervantes *El Quijote*.

Dins la Renaixença, cal fer menció de la tasca que dugué a terme Josep Anselm Clavé, qui per mitjà dels *Cors de Clavé* educà el proletariat en el camp de la música i, a més, ajudà a difondre la cançó popular catalana. La vila de Ripoll, a l'igual que d'altres localitats catalanes, va rebre influències d'aquest corrent, que quedaren reflectides en la creació, la dècada dels vuitanta de dues entitats musicals: el cor Lo Cigaló que feia ús del català i, en contraposició, La Sociedad Coral Ripollense que utilitzava el castellà.

Un tercer aspecte a tenir present en la difusió dels ideals catalanistes i de la llengua catalana és el paper que jugà la premsa, aspecte tractat en profunditat per Miquel Sitjar en el seu treball «Recepció de la Renaixença en la premsa ripollesa (1863-1889)» (*Annals C.E.C.R.* 1987-88) i anotat per M. Mercè Palomera en el seu llibre *Cent anys de premsa a Ripoll (1881-1980)*.

Per últim, voldria fer esment del significat que tingué la restauració del monestir de Ripoll, impulsada pel bisbe de Vic, Josep Morgades, però en la qual contribuïren un gran nombre de catalans a través d'aportacions econòmiques a títol personal o per mitjà d'entitats, associacions i ajuntaments. Amb la restauració i en coincidència amb la Renaixença, el monestir es convertí en un dels símbols d'identitat catalana; també veurem, a continuació, que el monestir rebé aportacions de la monarquia.

Després de l'estat lamentable en què quedà Ripoll amb l'incendi de la Basílica, la destrucció del *Scriptorium* (1835) i la crema de la vila (1839), un cop finalitzada la primera guerra carlina, la Basílica restà en l'oblit dels vilatans, que no disposaven de mitjans però sí que tenien molta feina a reconstruir de nou les seves vivendes i la seva vida.

W.

Fou a partir del 1860 quan de nou els ripollesos i els estaments polítics i socials de Catalunya es plantejaren la reconstrucció de la Basílica.

En un principi l'altar del monestir l'havia de presidir un mosaic de la Mare de Déu, que s'elaboraria al taller de mosaics del Vaticà; l'octubre del 1888, en preveure's que no seria enllestit pel juliol del 1893, data de la consagració del temple, s'encarregà una còpia de l'original al pintor Enric Serra.

La infanta Isabel es féu càrrec de les despeses que ocasionà la còpia de l'esmentat mosaic i en féu donació al bisbe de Vic, Josep Morgades, a fi que fos instal·lada al monestir.

No només sufragà el cost de la còpia, sinó que contribuí amb 3.000 ptes. a la reconstrucció del monestir. També caldria fer esment de l'aportació d'un altre membre de la família reial, la reina regent Maria Cristina, que donà 10.000 ptes. pel mateix fi.

EL CATALANISME DE PRINCIPIS DE SEGLE

El panorama polític a Catalunya a principis de segle ve marcat pel paper que dugué a terme la Lliga Regionalista, que partint d'uns postulats descentralitzadors i regionalistes, pretenia fer front al caciquisme i a la ineficàcia oficial davant del fet català. Són sobradament coneguts els dos polítics catalans que encapçalaren la Lliga en els seus inicis, Enric Prat de la Riba i l'home fort a Madrid que fou Francesc Cambó.

A Ripoll trobem la presència de la Lliga Catalanista en diferents actes: el gener del 1901, la bandera catalana onejà a mig pal al cim del campanar en senyal de dol per la mort del bisbe Morgades. L'Ajuntament organitzà les honres fúnebres en honor de l'il·lustríssim bisbe, acte en el qual intervingueren membres de la Lliga. L'abril d'aquell mateix any es celebraren les festes de Sant Jordi; del seguit d'actes en cal destacar el fet que la Lliga Catalanista entonés el cant d'*Els Segadors*. En vistes a les eleccions municipals, l'octubre del 1901, la Lliga defensava un sistema de govern en el qual cada regió gaudís de llibertat per administrar-se ella mateixa els seus interessos, però alhora admetia: «la necessitat d'un poder central ab atribucions ben marcadas»².

No sempre la difusió del catalanisme fou tasca fàcil, sovint a causa d'un servei irregular dels mitjans de comunicació. Segons sembla, hi havia a més funcionaris de l'administració central que també estaven interessats en la campanya de normalització lingüística, tal i com manifesta un lector de la *Nació Catalana*: «Alguns empleats de correus deuen tornar-se catalanistas, porque fa tres quizenas que no rebo la Nació Catalana. Per si es aixís, los faria res als senyors d'enviarmela duplicada? D'aquest modo la rebríam tots»³.

Hi hagué un grup de ripollesos com ara Pius Català, Lluís Sadurní i J. Campmajó que difongueren les seves inquietuds catalanistes per mitjà d'un grup que s'autodeterminava Joventut Autonomista de Ripoll; es farien sentir en especial durant l'any 1902, ja que no pogueren donar en el seu moment el pèsam a través de la revista *La Renaixensa*, arran de la mort de l'il·lustre Dr. Robert, degut a «la extranya anomalia que en las oficinas de telégrafos, per ordre superior impera, referent a la no admissió dels despatxos en nostra llengua»⁴.

El dia 27 d'abril, del mateix any, dia de Sant Jordi tingué lloc a Ripoll un concert de cançons catalanes, a càrrec de l'Orfeó de Campdevàrol, es repetiren a petició dels assistents peces tan significatives com ara *Els Tres Tambors*, *l'Emigrant* i *el Pardal*. En finalitzar l'acte els presents llançaren a l'aire un entusiasta «¡Visca Catalunya!».

En un escrit aparegut a la *Veu de Catalunya*, l'agost del 1903, se'ns presenta un Ripoll més catalanista respecte al de les darreries del segle XIX: «La vila de Ripoll, no queda enrera en el felís deixondament de nostra estimadíssima mare pàtria y pren part molt activa en l'actual moviment nacional català» i a més «aquí com en els demás pobles d'aquestas valls tothom pensa y parla en català». També en el mateix escrit –potser fruit del catalanisme radical de l'autor, amb l'oculta intenció de captar socis o bé amb caràcter propagandístic– se'ns mencionen dues entitats ripolleses del moment: «El Casino de Ripoll és un centre del tot catalanesch ahont s'hi tròban els diaris que's publiquen en nostra llengua» i a més l'Acadèmia Catòlica com una «entitat catalanista fins al moll dels ossos» i on «tot lo que no porta'l segell de Catalunya no fa'l pes, no se li dóna aculliment».

Els interessos catalanistes amb anterioritat a la visita d'Alfons XIII a Ripoll (6-novembre-1908), eren presents a la vila per mitjà del Centre Autonomista Ripollès, entitat política constituïda l'agost del 1907, i que desenvolupà la seva campanya catalanista amb un reguitzell de conferències amb temes del tot nacionalistes, com foren «Culturant el poble, restaurem las nacionalitats», «Evolució del catalanisme» i «Nacionalisme» a càrrec del president de la Unió Catalana, Sr. Martí i Julià. Aquests actes es complementarien amb uns Jocs Florals, que es celebraren l'agost de 1908 en homenatge al rei Jaume I.

L'abril del 1909 s'acordà a Girona federar les entitats catalanistes de la província, que serien portades per un Directori, el qual es plantejà com a fi «resoldre tot lo pertinent a la vida essencialment política del catalanisme en la província»⁵. Aquest directori quedaria integrat per un representant de cada districte electoral de diputats a Corts de la província, essent elegit el director d'*El Puigmal*, setminari Autonomista Ripollès, com a representant pel districte de Puigcerdà.

LES RELACIONS DEL CATALANISME RIPOLLÈS AMB LA MONARQUIA

A) Primera visita de la Infanta Isabel a Ripoll

La infanta, a fi de veure potser l'ús que s'havia fet de les seves aportacions econòmiques, visità en dues ocasions la vila de Ripoll. La primera tingué lloc el 9 de setembre de 1910 i la segona fou el 23 de juliol de 1912.

De bon matí, la infanta, juntament amb el seu seguici agafaren el ferrocarril a Vic, en direcció a Ripoll. En la comitiva destacaven el ministre de Gràcia i Justícia, Sr. Trinitario Ruiz, el capità General de Catalunya Sr. Valerià Weyler, el bisbe de Vic, Dr. Torras i Bages, el comte del Merlès i la marquesa de Nájera.

Una banda de música interpretant la Marxa Reial els donà la benvinguda a l'arribada; l'alcalde de la vila Sr. Ramon Prat, rebé la infanta a qui, fent-li present un ram de flors, li digué que Ripoll fou «siempre leal, siempre heroica, siempre amantísima de los augustos descendientes de nuestros Wifredos y

Berengueres, sentados en el solio de San Fernando» i «Hoy sois vos, serenísima señora la que os dignais visitar la Covadonga catalana, el más famoso monumento de la reconquista de la patria»⁶.

Acte seguit, les principals autoritats, la infanta, l'alcalde de Ripoll, el bisbe de Vic i la marquesa de Nájera es dirigiren vers el monestir amb una carretel·la mentre que la resta del seguici ho féu amb automòbil.

Però en arribar a la plaça del Mercat—on s'erigia un arc de triomf—els il·lustres visitants baixaren dels vehicles i acabaren d'arribar al monestir a peu. El trajecte el cobrien les alumnes del col·legi de les Germanes Carmelites i els alumnes dels Germans de les Escoles Cristianes, que sostenien una bandereta amb els colors de l'ensenyament espanyol i que cantaren l'himne a la bandera i un seguit de cançons catalanes.

Tres nenes vestides amb la indumentària típica de pagès, a banda i banda de l'esmentat arc, començaren a adornar amb flors la calçada. Les sis nenes a qui la infanta adreçà unes paraules, eren: a una banda Dolors Prat, Maria Pellicer i Josefa Francàs i a l'altra Eudalda Alsina, Teresa Prat i Montserrat Pellicer. A totes, el 23 de gener del 1911, el batlle de Ripoll els féu entrega—a petició de la infanta—d'una agulla de pit amb turqueses i perletes, muntades en or.

Un cop a la plaça del Monestir observà la maqueta, feta a escala reduïda, del castell alçat amb objectes de torneria que realitzà «Francesc Català i Fills» amb motiu de la visita d'Alfons XIII a Ripoll.

El prior del temple rebé la infanta, sota pal·li al pòrtic del monestir i a continuació les autoritats entraren al recinte als acords de la Marxa Reial; tot seguit es cantà el tedèum. Tomàs Raguer serví de guia a la infanta en la visita a la Basílica i, en concret, a les tombes dels comtes, la sagristia i al claustre, on un grup de ripolleses per mitjà de Manela Terrada, esposa de l'alcalde, obsequiaren la infanta amb uns rams de flors. També al claustre les dues corals ripolleses, la Dàlia i la Flor de Maig, cantaren conjuntament la jota *Elvira*, i la Flor de Maig corejà la peça anomenada *Retreta Militar*, mentre que els nois de les escoles de la vila l'afalagaren amb una peça catalana. Les principals autoritats, per deixar constància de la seva estada a Ripoll, firmaren en el llibre d'honor dels visitants.

Moment en què la infanta acompanyada per les autoritats es dirigeix cap al monestir.

Un cop finalitzats els actes, les autoritats, fent ús de nou de la carretel·la i l'automòbil, es dirigiren cap a l'estació de ferrocarril, a fi d'agafar el tren de dos quarts de dotze en direcció a Vic.

Tant a l'hora de rebre com a l'hora d'acomiar la infanta, s'aplegaren a l'estació el consistori municipal, els membres del jutjat municipal, l'arxiprest, el jutge de 1^a. Instància, el president de l'audiència provincial de Girona, els caps de la Guàrdia Civil, dels carrabiners i del sometent, també les dues corals ripolleses amb llurs senyeres, una representació de les societats recreatives, una representació de la classe mitjana ripollesa formada per representants de la banca, la indústria i el comerç i una àmplia representació del poble treballador «en nombre incalculable» i «molts estiuejants»⁷.

A la sessió del consistori municipal del 14 de setembre, s'informà als regidors que la infanta féu entrega de 1.000 ptes., a fi que fossin distribuïdes entre els pobres de Ripoll. Per unanimitat s'acordà repartir aquesta benemèrita ajuda entre les famílies i persones que ho haguessin de menester, igualment s'acordà trametre un vot de gràcies a la infanta Isabel.

B) Donació i benedicció del Penó de Sta. Maria

La infanta, després de la seva visita, donà al poble de Ripoll dues banderes: una d'espanyola perquè onegés al cim del monestir –de la qual parlarem més endavant– i el penó de Sta. Maria de Ripoll. La benedicció de la bandera coincidí amb la inauguració del baldaquí de la basílica, que tingué lloc el dia 28 d'abril del 1912.

Els actes s'iniciaren a dos quarts de cinc dins el temple, amb el rís del sant rosari, a cada misteri s'introduí un motet, que entonaren un grup de cantors dirigits per mossèn Damià Torrents. Tot seguit, el canonge vigatà Dr. Collell féu el sermó, mentre que el bisbe de Vic beneí la bandera.

El consistori municipal, les autoritats eclesiàstiques i els ripollesos, participaren en la processó, que seguí el mateix recorregut que la de la Diada de Corpus. El Sr. Pere Durand fou el portant del penó i el senador Sr. Leonci Soler i l'ex-primer tinent d'alcalde de Barcelona, Sr. Francesc Puig, en foren els cordonistes.

En primer terme, el penó de Sta. Maria en el moment d'iniciar-se la processó.

Però, segons sembla, no fou fins el 6 d'agost de l'any 1922, quan el penó que regalà la infanta sortí per primer cop del recinte monestirial, amb motiu de la processó que es celebrà dins les festes de Sta. Maria. Fou el propi Miguel Primo de Rivera, marquès d'Estella qui va dur el penó durant la processó. La infanta contestà una carta que li trameté el futur dictador, tot dient-li: «Le agradezco su recuerdo al llevar el pendón que tuve la satisfacción de regalar a esa villa, de la que tan gratos recuerdos conservo»⁸.

El marquès d'Estella, durant la seva estada a Ripoll, volia que es tragués la bandera catalana que era penjada a la nau central del monestir; però el rector del temple, en dir-li que «es tractava d'un ex-vot» va fer desistir al general de la seva idea.

C) Segona visita a Ripoll

La infanta, tres mesos després de la benedicció del penó de Sta. Maria, retornà a Ripoll.

El Sr. Eusebi Bertrand, diputat del Ripollès, ultimà els preparatius de la visita de la infanta a terres gironines. El dilluns dia 22 de juliol de 1912, prop de les cinc de la tarda, la infanta arribà acompanyada per la Sra. Margot Bertran de Lis i per un nombrós seguici, del qual destacaven el governador de Girona, el capità general de la Regió, el president de la Diputació de Girona a més de diputats i senadors gironins (procedents d'Olot i de Sant Joan de les Abadesses). Les autoritats i els ripollesos li donaren la benvinguda a la plaça de la Constitució (popularment anomenada del Corral) però, en haver de visitar la vila de Puigcerdà el mateix dia, la infanta optà per marxar a la capital de la Cerdanya i retornar a Ripoll el dia següent.

Per tant, l'endemà arribava de nou a Ripoll, essent rebuda pel Consistori en ple, els sometents amb llur bandera, comissions, i les corals de la vila, a la carretera de Ribes i més exactament davant del col·legi de les Germanes Carmelites.

Arribada de la comitiva reial a la plaça de l'Ajuntament, per marxar tot seguit cap a Puigcerdà.

El batlle, Sr. Ramon Prat, l'obsequià amb un ram de flors, tot pronunciant un discurs de benvinguda, del qual destaquen els següents fragments:

«Felicitaros por los agasajos y atenciones de todo género con que sois recibida en todas partes de nuestra amada Cataluña, que continua siendo la tierra de España poblada de lealtad» i «Ripoll se une a este homenaje de veneración y gratitud a vuestra alteza rogando a Dios conserve por dilatados años vuestra preciosa salud en bien de España y del pueblo que tanto amado es por vos»⁹.

A continuació les autoritats s'adreçaren cap al monestir i contemplaren, durant el trajecte, els carrers que a l'igual que en la visita d'Alfons XIII estaven engalanats. El rector la rebé a l'atri i es dirigiren sota pal·li cap a l'altar i seguidament s'interpretà el tedèum. Un cop finalitzats els actes religiosos passà, juntament amb el seu seguici, a visitar la Basílica. En el recinte de la sagristia, se l'obsequià amb un «lunch» abans que firmés a l'àlbum d'honor de visitants del monestir. La infanta féu donació a l'ajuntament de Ripoll de 100 pessetes a fi que fossin repartides entre els pobres i captaires de la vila.

Moment en què finalitza la visita al monestir.
La bandera que apareix a la imatge pertanyia al cos dels sometents.

La infanta donà, com ja s'ha dit anteriorment, una bandera espanyola a Ripoll, tot esperant que fos hissada al monestir durant les festivitats i celebracions que ho requerissin; Tomàs Ragner, testimoni de la segona visita relatà de mode subjectiu, la impressió que produí en la infanta el fet de no veure la bandera hissada:

«Lo que hi hagué fou molta maror i morros perquè no havien posat la bandera espanyola al campanar que junt amb l'altre havia regalat l'In-fanta i va ser no obstant posada a la fatxada, però aquesta senyora tenia la pretensió de que's posés al campanar treient-ne la catalana. Va empipar-se ja el dilluns perquè a fi de que la vejés al passar va posar-se la bandera espanyola al campanar al costat de la catalana però aquesta quatre vegades més grossa, feiaombra a l'espanyola i a l'infanta i al seu acompanyament molt mal d'ulls».

CONSOLIDACIÓ DEL CATALANISME A RIPOLL

L'interval de temps comprès entre la segona visita de la infanta Isabel (1912) i la instauració de la dictadura del general Primo de Rivera (1923), significà

l'arrelament definitiu de les aspiracions catalanistes a Ripoll. L'activitat catalanista del moment a Catalunya vingué marcada per l'acció que desenvolupà la Mancomunitat de Catalunya que, tot i que estigué en vigència pocs anys –des del 1914 fins el 1925, any que la Dictadura de Primo de Rivera la suprimí–, la petjada que deixà fou evident, en especial sota la direcció d'Enric Prat de la Riba, qui emprà la Mancomunitat com a base per una reconstrucció nacional de Catalunya i potencià les comunicacions, les institucions culturals i donà suport a Pompeu Fabra en l'establiment d'unes normes bàsiques per escriure correctament la llengua catalana.

Aquest catalanisme emergent donà lloc a Ripoll al sorgiment de diverses entitats polítiques i a un catalanisme més consolidat.

El Foment Catalanista, sota la direcció d'Eusebi Bertrand, defensà els ideals autonomistes de Catalunya i organitzà, a l'igual que d'altres entitats, un seguit de conferències com la que Ramon Casanova pronuncià sobre «La generositat, noció i funció terminal del moviment nacionalista».

Un altre dels partits destacats fou el Centre Republicà Autonomista, que prengué com a base el pensament polític de Pi i Margall, primer president de la I República espanyola, el qual defensava la llibertat, la democràcia i l'autonomia republicana; d'aquí que un dels actes que commemorava cada any el partit era la proclamació de la república. El partit organitzà l'any 1919 un míting nacionalista, on intervingué un dels polítics més destacats del moment, Francesc Layret, amic i col·laborador de Lluís Companys.

El consistori municipal, el 17 d'agost de 1914, acordà juntament amb les escoles ripolleses, els periòdics i les entitats de la vila, obrir una subscripció pública, amb «el lloable propòsit d'aïçar a la Casa Comunal en els dies que és costum fer-ho, la bandera catalana, al costat de l'espanyola»¹⁶; s'acceptaren donacions dels vilatans superiors als 5 cèntims.

La problemàtica entre la bandera espanyola i la senyera catalana, que ja vaig citar en el meu treball «Un rei borbó a la vila dels comtes» publicat als *Annals* 88-89 del C.E.C.R., requereix sens dubte un treball més profund, tot i la poca claredat i subjectivitat de les fonts històriques.

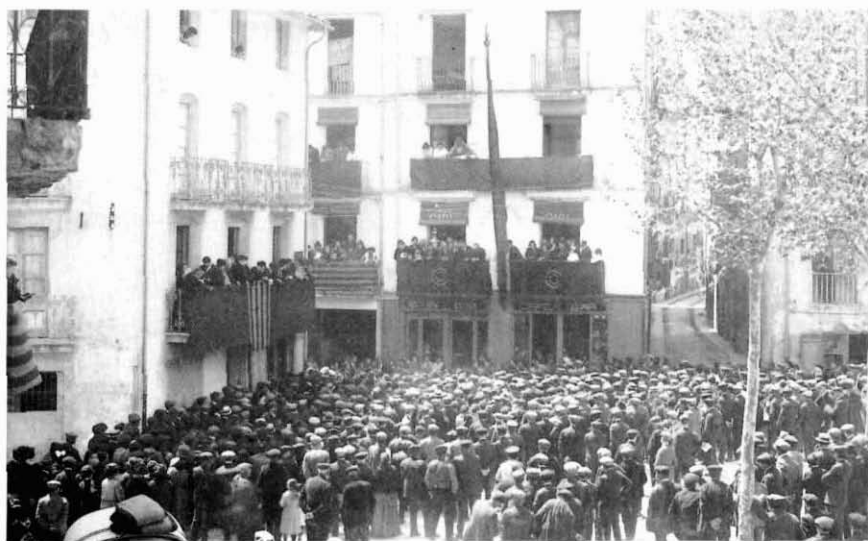
Enlairament de la bandera catalana a la casa de la vila l'11 de maig de 1915. Dalt del torreó, l'alcalde de Ripoll Sr. Anton Palau, el president del Foment Catalanista Sr. Joaquim Prat i el conserge Josep Clop. Observi's la contradicció entre la senyera i la bandera espanyola a la balconada de l'ajuntament.

La Joventut Nacionalista de Ripoll fou, potser, l'únic partit que féu evident l'anti-nacionalisme d'una bona part dels ripollesos i el suport de certs sectors vers la monarquia i el govern central; això queda palès en les declaracions que féu el partit i que tot seguit esmento: «Nosaltres pel sol fet d'ésser nacionalistes, som forçosament enemics acèrrims de la majoria de Ripoll que ha demostrat sempre el seu anti-nacionalisme» i «l'únic obstacle per la causa del nacionalisme a Ripoll ha sigut la majoria que ha votat sempre als candidats anti-nacionalistes»¹¹; però s'ha de clarificar que aquestes manifestacions cal ubicar-les dins la campanya electoral del 1919, de tal manera que les afirmacions podrien tenir un caràcter propagandístic i que no fossin realment un fidel reflex de la realitat política de Ripoll.

Un petit grup que s'adjuntà a la Joventut Nacionalista fou la Minoria que, encapçalada per Josep Campàs, reivindicava per a Catalunya la llengua, l'ensenyament i els drets del poble.

Els inicis dels anys 20 vénen marcats per la figura de Francesc Macià, que el juliol de l'any 1922 reuní bona part de la Joventut Nacionalista i fundà un nou partit sota el nom d'Estat Català que, d'entre els seus objectius, pretenia unificar tots els nacionalistes radicals que fossin contraris a la política de la Lliga Regionalista. Entre les accions d'aquest grup, s'ha de destacar el complot de Garraf contra Alfons XIII (1925) i l'intent d'invasió des de Prats de Molló (1926).

Coincidint amb la fundació d'Estat Català, a Ripoll aparegueren dos partits catalanistes de caire radical que foren el Casal Català i Acció Catalana. El primer s'autodefinia com «una entitat vetlladora de les ànsies d'afirmació nacionalista»¹² i portà a terme actes propagandístics, com és el cas de la jornada d'afirmació nacionalista que tingué lloc l'any 1922 i a la qual assistí el poeta Ventura Gassol. El Casal Català preconitzava citacions tan apassionades com la següent: «Tots beneiran haver nascut sota el cel blau de la nostra Catalunya»¹³.

Assistència multitudinària a l'hissament de la senyera al «Casal Català» l'11 de maig de 1922. La bandera feia 6,50 m de llarg i 3,40 m d'amplada.

Acció Catalana fou un partit que també es creà el 1922 arran de la Conferència Nacional Catalana que organitzà la Joventut Nacionalista de la Lliga, durant la qual es separaren alguns membres d'aquest partit, que fundaren Acció Catalana, acusant d'«espanyolista» la política que duia a terme la Lliga, a més de criticar l'autoritarisme de F. Cambó.

A Ripoll, Acció Catalana veia el catalanisme des d'una òptica del tot curiosa i no gaire usual, ja que perseguia l'alliberament de Catalunya seguint els passos de Guifré el Pelós, com si es tractés d'una «reconquesta on calia posar el mateix coratge i el mateix seny i també, sobretot la mateixa confiança de Jofre»¹⁴. Aquesta pressumpta lluita era contra un enemic una mica incert i que no queda gaire clar si es tractava de la monarquia, el govern central o bé ambdós: «lluita contra l'estrany invasor, xuclador i botxí que encara dura»¹⁵.

D'entre els actes que desenvolupà, cal fer esment de l'aplec comarcal que es celebrà a Ripoll el 3 de setembre de 1922. Un dels actes a destacar d'aquesta diada fou la instal·lació a la façana de la casa Puig d'una làpida en memòria del fundador de Catalunya, on hi deia: «Al Comte Jofre, qui a Ripoll fundà la Nació Catalana». Els assistents a l'acte signaren en un àlbum, que deia, a la capçalera: «Els sota-signats prometen fidelitat a la terra catalana davant la tomba del comte Jofre, fundador de la Nació»¹⁶.

La dictadura de Primo de Rivera ordenà que es retirés la làpida; però amb l'adveniment de la II República, es restablí de nou. Durant aquest interval de temps estigué dipositada a l'Arxiu Museu de Ripoll. Avui, una reproducció o còpia és fixada a la façana de la casa de la vila.

MÚLTIPLES ACTES MONÀRQUICS A RIPOLL (1924-1929)

Els contactes entre Ripoll i la monarquia borbònica sovintejaren durant aquest període, tal com exposaré a continuació:

El juliol de 1924 l'alcalde de Ripoll Sr. Esteve Vilas, per mitjà d'un ban

comunicà als ripollesos que el rei Alfons XIII, un cop hagués visitat el Pirineu català, passaria per Ripoll en direcció a Vic; per aquest motiu, invità els vilatans perquè es concentrassin al carrer de Berenguer a fi de saludar el monarca i recomanà que es pengessin banderes i tota mena d'ornamentació als carrers pels quals havia de passar el rei i la seva comitiva. La finalitat d'aquest acte era que «la villa de Ripoll ha de culminar en sus ideales de adhesión al Trono»¹⁷. Aquest comunicat, que l'alcaldia transmeté als ripollesos, serviria—en el cas de Ripoll—per definir a nivell polític l'interval de temps comprès des del 1908 fins el 1929, període durant el qual un nombre considerable de membres de la família reial visitaren Ripoll.

L'any següent, al mes de gener, l'ajuntament ripollès junt amb d'altres consistoris de l'Estat Espanyol, reteren un homenatge a Alfons XIII i, en el cas de Ripoll, fou nomenat «Alcalde honorario de la Condal villa de Ripoll, como prenda, la más preciada de nuestros más grandes amores»¹⁸.

El govern espanyol decretà que els dies 15, 16 i 17 de maig de 1927 fossin festius a tota Espanya, amb motiu de les bodes de plata d'Alfons XIII.

L'ajuntament de Ripoll organitzà, els esmentats dies, un reguitzell d'actes populars «para que todas las clases sociales tengan ocasión de exteriorizar sus alegrías»¹⁹.

Els actes s'iniciaren el dia 15, a les dotze del migdia, amb el repicament de les campanes de les esglésies de la vila. El mateix dia a la tarda, les principals autoritats anaren al monestir on es cantà el tedèum i s'exposà el Santíssim Sagrament.

Per enaltir aquesta commemoració, el dia 16 es procedí a la il·luminació de la façana de l'ajuntament i s'hissà la bandera espanyola al torreó que hi havia en un angle de la teulada de les cases consistorials. El darrer dia es celebrà una festa a la plaça de la Constitució, on participaren els estudiants de Ripoll els quals, acompanyats de llurs professors, reberen les autoritats i tots plegats proclamaren visques a Espanya i al rei Alfons XIII. Amb anterioritat a la recepció que tingué lloc a l'ajuntament l'orquestra Nova de Ripoll interpretà un seguit de sardanes; l'accés a la recepció era lliure i gratuït, essent l'orquestrina Jazz Serratins qui amenitzà l'acte.

Un dels fets que cridaren més l'atenció de les festes, fou que el consistori ordenés que totes les fàbriques i tallers paralitzessin momentàniament la seva activitat a fi que «la población obrera, tan honrada y tan digna, pueda concurrir a esos actos»²⁰.

Dos anys abans de la instauració de la II República (14-abril-1931), els intents per consolidar la monarquia encara persistien, davant un progressiu descontentament de la societat espanyola i d'un creixent sentiment republicà. Aquesta resistència de la monarquia a desaparèixer de l'àmbit polític quedà palès en quatre fets que ocorregueren a Ripoll l'any 1929.

El 27 de febrer d'aquell any es celebraren al monestir els funerals en memòria de qui fou reina regent durant la minoria d'edat d'Alfons XIII, Maria Cristina. Als actes hi assistí un grup polític denominat Unión Patriótica, del qual parlarem més endavant.

Un segon fet fou la visita que, pel juliol, feren a Ripoll Don Carles de Borbó i Donya Maria Lluïsa D'Orleans. La visita es presentava com una probabilitat, ja que no es tenia la completa certesa que vinguessin. L'arribada es produí pels volts de les dotze i vingueren acompanyats pels seus fills: les infantes Dolors i Maria Mercè i l'infant Carles.

A la plaça del monestir els reberen l'alcalde Sr. Pere Vila, mossèn Bernat Fargas, el conseller Joan Folcrà, els caps de la guàrdia civil, del sometent i del cos de carrabiners a més de representants de la classe mitjana ripollesa com ara el farmacèutic Ramir Mirapeix, el comerciant Jaume Corcoy, i l'empresari de transports Manel Mir. El cronista de la visita, a la resta de vilatans assistents als actes els englobà sota la denominació de «otras personas que sentimos no recordar»²¹.

Després de la tradicional visita al monestir, els il·lustres visitants anaren al claustre on –a l'igual que Alfons XIII i que la infanta Isabel– firmaren en l'àlbum d'honor del monestir.

L'alcalde, abans que marxessin cap a la capital de la Cerdanya, els obsequià amb un àlbum de fotografies del monestir i un llibre de J. M. Pellicer referent a la història de la Basílica.

Com apuntàvem, l'any 1929 coincideix amb el camp d'acció d'un partit polític anomenat Unió Patriòtica, que dirigia el ripollès Joan Serdà.

L'agost d'aquell mateix any es beneí al monestir la bandera que l'ajuntament de la vila donà al cos de la guàrdia civil; essent els vilatans els que en sufragaren el cost per subscripció popular. L'acte tingué un caire d'exaltació del nacionalisme espanyol, amb la interpretació de la Marxa Reial. Ho refermaren les paraules que pronuncià el cap de la guàrdia civil, qui es comprometé a defensar la bandera «por ser la más alta representación de la patria»²² i, acabà el seu parlament amb visques a Espanya i a Alfons XIII; per últim esmentar les paraules que pronuncià Unió Patriòtica, referides a la finalitat de l'acte: «Demostrar la serena complacencia de venerar en la enseña santa, cual los creyentes veneramos en Dios, como adoradores creyentes en el emblema de la patria, símbolo altísimo de sus más grandes valores espirituales»²³. Paraules que recorden els ideals que s'imposaren durant la dictadura franquista, un cop finalitzada la guerra civil.

Els membres d'Unió Patriòtica es reuniren, al setembre, a fi de comentar i divulgar els principis que formaven part de l'avantprojecte de la constitució espanyola.

Com a quart fet destacable de l'any 1929, cal recordar la visita que féu, el novembre, un altre membre de la família reial a Ripoll; en aquest cas es tractava de la infanta Donya Eulàlia de Borbó, que era filla d'Isabel II i germana d'Alfons XII i de la infanta Isabel.

La infanta Eulàlia vingué acompanyada de dames barceloneses de l'alta societat, com eren Donya Isabel Llorach, Donya Camil·la Fabra de Vigo, a més de prohoms eren el comte de la vall de Merlès i L. Quer Borrell.

Al monestir la reberen l'alcalde, Sr. Pere Vila, l'arxiprest Bernat Fargas i el vicari de la parròquia de Sta. Maria, Sr. Bover i Quer; ambdós feren de guies a la infanta en la seva visita a la basílica. Un cop va haver firmat a l'àlbum dels visitants il·lustres, la infanta Eulàlia i els seus acompanyants retornaren cap a Barcelona.

Com a recapitulació d'aquest seguit de dates, de manifestacions dels protagonistes i d'actes polítics celebrats, podem dir que tot i que el naciona-

lisme català prengué una forta embranzida el 1892 amb la proclamació de les Bases de Manresa, a la vila de Ripoll el catalanisme no arrelà fins als inicis dels anys 20.

En contraposició, el moviment monàrquic o espanyolista quedà reduït a l'acció de la Unión Patriótica; però tot i això –tal com he exposat en el treball– les visites de membres de la família reial sovintejaren des del 1908 fins al 1929 i els ripollesos, en el transcurs d'aquestes deixaren constància del seu suport a la causa monàrquica.

NOTES

- 1 Extret dels Estatuts de la Lliga signats el novembre del 1899.
- 2 It. de la propaganda electoral del 24 d'octubre del 1901.
- 3 It. del diari *La Renaixença* del 20 de desembre del 1901.
- 4 It. del diari *La Renaixença* de l'abril del 1902.
- 5 It. del diari *El Puigmal* del 24 d'abril del 1909.
- 6 It. del diari *El Puigmal* del 10 de setembre del 1910.
- 7 It. del diari *El Puigmal* del 10 de setembre del 1910.
- 8 It. del diari *Las Noticias* de l'11 d'agost del 1922.
- 9 It. del diari *El Pirineu Català* del 27 de juliol del 1912.
- 10 It. d'un document propagandístic del 1915.
- 11 It. d'un comunicat del 18 de juliol del 1919.
- 12 It. d'un document de l'1 de setembre del 1921.
- 13 It. d'un document del 1922.
- 14 It. d'un comunicat que féu Acció Catalana l'agost del 1922.
- 15 It. del diari *La Publicidad* del 15 de setembre del 1922.
- 16 It. del ban de l'alcaldia de Ripoll del 7 de juny del 1924.
- 17 It. del programa d'actes del 14 de maig del 1927.
- 18 It. del comunicat de l'alcalde de Ripoll del 16 de gener del 1925.
- 19 It. del programa d'actes del 14 de maig del 1927.
- 20 It. del diari *Las Noticias* del maig del 1927.
- 21 It. del diari *Las Noticias* del juliol del 1929.
- 22 It. del diari *Las Noticias* del 10 d'agost del 1929.
- 23 It. d'un comunicat de l'agost del 1929.

BIBLIOGRAFIA

CUYA, J: *El catalanisme d'esquerra, 1921-1936*. Barcelona, Curial, 1974.

JUTGLAR, A: *Els burgesos catalans*. Barcelona, Norfeu, 1966.

MALUQUER DE MOTES i altres: *Història de Catalunya*. Barcelona, Salvat, 1979.

SOLÉ-TURA, J: *Catalanismo y revolución burguesa*. Madrid, Edicusa, 1974.

DIVERSOS AUTORS: *El nacionalismo catalán*. Madrid, Historia 16, 1985.

DOCUMENTACIÓ

ARXIU-MUSEU DE RIPOLL: Signatura A. H. Secció entitats ripolleses. Arxiu fotogràfic.